

1

2

Liska

// Jernej Figelj

Meni najljubše mokrišče, kamor hodim opazovat ptice, je Škocjanski zatok. V srcu ga nosim kot simbol zmage DOPPS nad uničevalci narave, ki so ga želeli zasuti ter zravnati z zemljo. Posledice zmage so več kot očitne, saj tu sedaj mrgoli vseh vrst ptic, večinoma vodnih, seveda. Navkljub mnogim redkostim, ki sem jih imel priložnost prvič opazovati ravno v Škocjanskem zatoku, pa mi je najbolj pri srcu ne redka ne pisana ptica z belim čelnim ščitom, liska (*Fulica atra*).

Nepozoren opazovalec bi jo utegnil imeti za raco, podrobnejši pogled pa razkrije veliko razlik in lastnosti, zaradi katerih liska sodi med tukalice (Rallidae). Liske bomo največkrat opazili v vodi, saj so dobre plavalke in se lahko za kratek čas tudi potopijo. Spretno so tudi na kopnem, posebej na poležanem trstičju in drugem vodnem in obrežnem rastlinju. Z dolgimi prsti na močnih nogah se izvrstno prilagaja takšnemu življenjskemu okolju. Oblika stopala je pri liski zelo značilna, s krpastimi izrastki na prstih, tako da zlahka prepoznamo odtise njenih stopinj v blatu.

Spomladanske bitke

Liske ne uporabljajo nog samo za hojo in plavanje. Pozno pozimi oziroma zgodaj spomladi, ko se prezimovanje izteka, postaja razpoloženje lisk paritveno in gnezditveno, kar se lepo vidi kot povečana agresivnost v prezimujoči jati. Med gnezdenjem postanejo zelo teritorialne in vneto branijo svoj del mokrišča. Pri tem jim pridejo prav močne noge, s katerimi se samci pretepajo. Morda se komu zdi zabavno, ko opazuje, kako se razburjene liske preganjajo po vodi. Pri tem kar tečejo po vodni gladini in podijo tekmece. Verjamem, da je ta čas liskam manj zabaven. Poleg možnosti, da izgubijo družico in teritorij, se med »bitkami« v skrajnem primeru lahko tudi poškodujejo. Pri bitkah s tekmeči jim poleg nog pride prav tudi močni kljun, ki jim sicer skozi vse leto rabi za pincetno pobiranje drobnih koščkov hrane. Večinoma se liske prehranjujejo z algami in mladimi poganjki vodnih rastlin, nemalokrat pa si privoščijo hrano živalskega izvora. To so večinoma mehkužci, žuželke in njihove ličinke, kdaj pa kdaj ulovijo tudi manjšo ribo.

Liske se umirijo, ko se dokončno vzpostavijo pari in teritoriji. Samec in samica si v plitvi vodi med vodnim rastlinjem iz rastlinskega materiala zgradijo gnezdo. Gnezdo je plavajoče, lahko pa je tudi zasidrano v plitvi vodi. Trajnost vezi med partnerjema je odvisna od tega, kje li-

3

ske živijo. V Sredozemlju in toplejših krajih, kjer vodne površine ne zamrznejo, ostanejo liske na svojih območjih čez celo leto. Domnevamo, da pari iz takšnih populacij ostanejo skupaj vse življenje, medtem ko se drugod pari vzpostavijo vsako leto znova.

Glede življenjskega prostora ni izbirčna

Lisko je mogoče opazovati v Sloveniji povsod, kjer je življenjsko okolje njej primerno. Pri izbiri vodnega prebivališča ni izbirčna, saj živi tako v slanih, brakičnih in sladkih vodah, ki so lahko stoječe ali tekoče. Število lisk se v Sloveniji med letom spreminja. Največ lisk bomo opazovali pozimi, ko se k nam priselijo osebkii iz severnejših delov Evrope, kjer so vodne površine zamrznile. Čeprav so najraje v vodi, so liske tudi spretnke letalke. Sicer redko letijo, najpogosteje tik nad vodno gladino in na kratke razdalje. Med selitvijo pa jih lahko opazimo tudi v nenavadnih krajih. Zelo zanimiv je podatek opazovanja liske nad dolino Vrat konec oktobra. Priletela je celo višje od 2000 metrov nadmorske višine. Visokogorje tudi ni edini nenavaden kraj, kjer se bomo čudili njenemu pojavljanju. Že Valvasor je poročal o črnih racah, ki jih občasna visoka voda bruha iz kraškega podzemlja ob Cerkniškem jezeru. Februarja leta 2004 je bila liska najdena dober kilometer od vhoda v Postojnsko jamo. Liske se sicer radi zadržujejo pred vhodom v Postojnsko jamo in najbrž jo je močan tok reke odnesel v podzemlje, kjer je v temi izgubila orientacijo.

V najboljših letih v Škocjanskem zatoku prešteti celo 4.000 lisk

Vrnimo se na začetek tega spisa, v zeleno srce Kopra. Časovnico bomo zamaknili v preteklost, natančneje v zimo leta 1982. Takrat so primorski kolegi v nezamrznjeni laguni našli kar 4.000 lisk! Visoka številka je odsev kvalitete življenjskega okolja takratnega Škocjanskega zatoka. Naslednja leta je Škocjanski zatok prešel v roke

ljudi s kapitalskimi interesi. Iz leta v leto se je povečevala količina nasutega odpadnega gradbenega materiala. Prestestno vodno okolje je izginjalo, posledice pa so se hitro pokazale na populaciji lisk. Od zime 1982 naprej se je število lisk zmanjševalo, deset let kasneje je v Škocjanskem zatoku prezimovalo samo 30 lisk! Po zaslugi DOPPS-a se je nezakonito zasipavanje ustavilo, kasneje pa je društvo pridobilo koncesijo za upravljanje Škocjanskega zatoka. Tako je bila v letih 2006 in 2007 opravljena renaturacija. Ob urejeni učni poti, ki obkroža Bertoško bonifiko, so postavljene lične opazovalnice. Življenje v zatoku začutimo še preden pokukamo skozi lino opazovalnice. Glasni kliki »krrrip...krrrip...« spremljajo čofotanje vode. Pogled skozi lino razkrije liske. Veliko jih je, pozimi celo 1.000! ... Nekateri se samo »vozijo« po vodi, druge smukajo obrežno rastlinje, tretje bijejo bitke za svojo družico in teritorij. Vse kaže, da se je življenje v Škocjanskem zatoku vrnilo v ustaljene tirnice. Najboljši kazalec tega je ravno liska. ●

1: Razburjene liske (*Fulica atra*) spomladi, ko se vzpostavljajo teritoriji, kar tečejo po vodni gladini in preganjajo tekmece. foto: Matej Vranič

2: Liska ima na prstih značilne krpaste izrastke, ki ji pomagajo pri plavanju in hoji po vodnem rastlinju. foto: Gregor Bernard

3: Tri do štiri dni po izvalitvi mladiči zapustijo gnezdo. Staršem sledijo še dobrih 50 dni, nato se osamosvojijo. foto: Alen Ploj

→ Kodeks slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.